

<https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2022.1.253430>
УДК 55 (092)

М.М. ШАТАЛОВ

ДУ «Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі
Інституту геологічних наук НАН України», Київ, Україна
E-mail: Shatalov@casre.kiev.ua

ПРОФЕСОР ВАЛЕРІАН МИКОЛАЙОВИЧ ВЕБЕР — ВИДАТНИЙ ГЕОЛОГ-ЗЙОМНИК ТА ЗНАВЕЦЬ ТРИЛОБІТІВ (до 150-річчя від дня народження)

В історію геологічної науки колишнього СРСР та світу Валеріан Миколайович Вебер (1871—1940) увійшов як видатний геолог-зйомник, відомий палеонтолог, фахівець з фауни трилобітів і стратиграфії палеозою, педагог та організатор науки, активний член наукових геологічних товариств. Він був першовідкривачем ряду родовищ залізних руд, вугілля, нафти та мідно-миш'яково-свинцевих руд, досліджував класичні розрізи та фауну палеозою Західної Європи, проводив геологічну зйомку в спекотному Туркестані. Як геолог Валеріан Миколайович об'їздив та вивчив райони Середньої Азії, Уралу, Криму, Кавказу, Паміру, Нової Землі, Шпіцбергену, Тиманського кряжа та Далекого Сходу. Особливого значення для нього мали унікальні розрізи палеозою Донецької складчастої споруди. Вчений є автором монографій «Польова геологія», «Корисні копалини Туркестану» та геології півострова Челекен, відомий також як сейсмолог — ним вивчені Андижанський, Ахалкалацький та Шемахінський землетруси. Проте світову славу вченому принесли палеонтологічні дослідження трилобітів. Усього за трилобітами пермі, девону, ордовіку та силуру В.М. Вебером написано шість оригінальних монографій та понад десять статей. Першою великою монографією В.М. Вебера була «Трилобіти Туркестану», наступна — «Трилобіти Донбасу», а потім — серія зведених монографій з кам'яновугільних трилобітів колишнього СРСР. Монографія В.М. Вебера «Трилобіти Донбасу» містить матеріал з трилобітів, зібраних вченим із безперервних, «еталонних» розрізів морських кам'яновугільних відкладів Донецького басейну. Палеонтологічні роботи В.М. Вебера охоплюють великий діапазон геологічного часу — від ордовіку до пермі включно. Вони важливі для стратиграфії осадових товщ кам'яновугільного Донбасу, Середньої Азії, Уралу, Кавказу, Криму та інших геологічних регіонів колишнього СРСР.

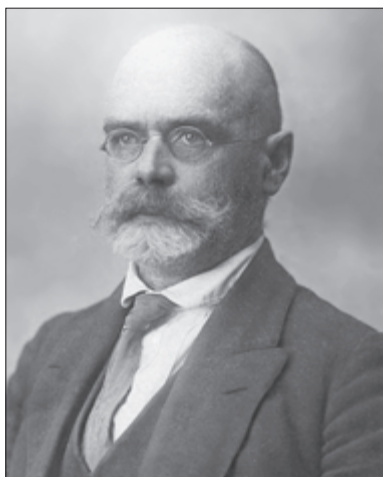
Ключові слова: Валеріан Миколайович Вебер; Донецький басейн; Туркестан; Середня Азія; геолог-зйомник; трилобіти.

Цитування: Шаталов М.М. Професор Валеріан Миколайович Вебер — видатний геолог-зйомник та знавець трилобітів (до 150-річчя від дня народження). *Геологічний журнал*. 2022. № 1 (378). С. 82—88. <https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2022.1.253430>

Citation: Shatalov M.M. 2022. Profesor Valerian Mykolayovych Veber — outstanding geologist-surveye and expert in trilobites. *Geologičeskij žurnal*, 1 (378): 82-88. <https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2022.1.253430>

© Видавець Інститут геологічних наук НАН України, 2022. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

© Publisher Institute of Geological Sciences of the NAS of Ukraine, 2022. This is an open access article under the CC-BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Валеріан Миколайович Вебер народився 14 вересня 1871 р. у Петербурзі в дворянській родині. Його мати, Олександра Василівна, людина високоосвічена, з широкими інтересами, відіграла велику роль в житті молодшого сина, про це свідчить академік В.І. Вернадський, один з близьких друзів Валеріана Миколайовича. Після закінчення гімназії в 1891 р. юнак вступив до Петербурзького університету, звідки в наступному році перевівся до Гірничого інституту. Ще студентом він самостійно виконав дослідження з пошуків залізних руд у Донецькому кам'яновугільному басейні. Його звіт отримав високу оцінку і був прийнятий до друку.

У 1897 р. В.М. Вебер з відзнакою закінчив Гірничий інститут, отримав звання гірничого інженера і був направлений на службу в Геологічний комітет — найстарішу та елітну державну установу країни. Там він пропрацює все життя, стане його патріархом і директором. У тому ж році за дорученням професора І.В. Мушкетова молодий геолог виїхав до Туркестану, де займався пошуками родовищ кам'яного вугілля, мідних, свинцевих, миш'якових і сурм'яних руд.

У 1898 р. Валеріан Миколайович був відраджений академіком Ф.Н. Чернишовим для геологічних досліджень в межах Тиманського кряжа, потім на Кавказ для дослідження вугілля, а в 1900 р. — для вивчення Андижанського землетрусу в Туркестані. На Кавказі і в Туркестані В.М. Вебером були вивчені Ахалкалацький, Андижанський і Шемахінський землетруси (Вебер, 1903). Опубліковані потім статті про наслідки зазначених землетрусів

принесли молодому вченому популярність «геолога-сейсмолога» і він був включений до складу Сейсмічної комісії Академії наук з дати її заснування — 1908 р.

До 1902 р. Валеріан Миколайович проводив дослідження на Новій Землі і Шпіцбергені в складі експедиції «Єрмака», куди був запрошений директором Геологічного комітету академіком Ф.М. Чернишовим. У свої молоді роки В.М. Вебер багато працює в Туркестані. Як геолог Валеріан Миколайович об'їздив і вивчив гори і степи, пустелі й оазиси Туркестану, де проводив 10-верстну геологічну зйомку, складав геологічні карти та особисто відкрив ряд промислових родовищ (вугілля, нафта, свинець). Тут він також зібрав чудові екземпляри трилобітів та іншої фауни. Однак не карти і відкриті ним родовища найважливіших корисних копалин, а трилобіти підкорили його розум і серце в спекотному Туркестані. Разом з тим численні наукові праці В.М. Вебера по Середньоазіатському регіону дозволяють судити про широту наукових інтересів молодого вченого. Ідеї та думки Валеріана Миколайовича викладені в його роботах по стратиграфії і палеогеографії палеозою, тектоніці та вулканізму, геоморфології та гляціології даного регіону. Слід підкреслити, що вчений був серед піонерів в організації 10-верстної геологічної зйомки в Середній Азії. Геологічні карти В.М. Вебера (Західна Фергана) і Д.В. Мушкетова (Східна Фергана) відкрили багато «білих плям» на території Середньої Азії. Вчений опублікував монографію «*Полезные ископаемые Туркестана*» (1913) і монографію по геології півострова Челекен, розташованого в Каспійському морі. В.М. Вебер віддав Туркестану багато сил, енергії, часто ризикував життям. Його дослідження в Середній Азії багатьма дослідниками вважалися класичними: «*Все мы, среднеазиатские геологи, неоднократно брали, берем и будем брать монографии В.Н. Вебера в качестве примера*» (Наливкин, 1940, с. 106).

З метою поглиблення своїх наукових знань Валеріан Миколайович в цей період неодноразово їздив за кордон. Зокрема, в 1911 р. він відвідав класичні палеозойські розрізи Західної Європи, де досліджував фауну палеозою. В Європі вчений працював також у музеях, де цікавився палеозойськими копалинами формами.

Вірний традиціям Геологічного комітету, В.М. Вебер вважав неодмінним обов'язком кожного геолога-зйомника нашої планети займатися поглибленою обробкою будь-якої частини зібраних в польових експедиціях матеріалів, спеціалізуючись або в області палеонтології, або петрографії, або літології. Для себе він обрав палеонтологію, зокрема вивчення трилобітів.

Так сталося, що тривалий час Валеріан Миколайович був єдиним у країні фахівцем з трилобітів. Він, безсумнівно, зібрав свою унікальну колекцію трилобітів з ряду регіонів колишнього СРСР. Крім того, до нього у ВСЕГЕІ для визначення надходили зразки трилобітів з численних геологічних організацій країни. Палеонтологічним матеріалом, з яким працював вчений, слугували розрізнені зразки, зібрані переважно в процесі дрібномасштабної геологічної зйомки. Дослідник ретельно препарував, майстерно реставрував і фіксував кожну знахідку трилобіта або його уламка та проводив детальний опис всього наявного матеріалу, що дозволяло робити різні висновки стратиграфічного і палеогеографічного спрямування. Крім стратиграфічних завдань, В.М. Вебер приділяв велику увагу біологічним питанням. Майже в кожній його роботі розглядаються морфологічні зміни частин панцира, філогенетичні зв'язки пологів, видів і т. п.

Усього по трилобітах Валеріаном Миколайовичем написано шість великих монографій і понад десяти статей. Останні роботи — монографії по трилобітах пермі, ордовіку і силуру та ряд статей — вийшли в світ посмертно (1944—1951 рр.). Першою великою монографією В.М. Вебера була книга «Трилобиты Туркестана», видана в 1932 р. Видові описи в ній подані досить докладно, особливо для знову встановлених видів. Багато видів ілюстровані, крім фотозображень, контурними рисунками в тексті, що характеризують профіль об'єктів або вид спереду. Ця монографія цінна тим, що в ній вперше в світовій літературі представлені середньопалеозойські трилобіти Середньої Азії, які суттєво доповнюють фауністичні характеристики вмщуючих відкладів і розширюють можливості кореляції останніх (Вебер, 1932).

Наступна монографія вченого «Трилобиты Донецкого бассейна» (Вебер, 1933б) присвячена трилобітам кам'яновугільного періоду. За В.М. Вебером, серед величезних зборів фауни

Донецького басейну, які проводилися впродовж багатьох років, група трилобітів посідає порівняно скромне місце. Незважаючи на рідкість трилобітів у фауністичних зборах середнього і верхнього карбону Донбасу, дослідник серед 55 шарів вапняків тільки в восьми шарах не мав трилобітів. Однак колекція трилобітів, зібрана вченим, мала великий недолік не в кількості екземплярів, а в їх якості. Серед 750 екземплярів з середнього і верхнього карбону він мав лише 25 повних — єдино надійних для визначення. У більшості ж випадків були знайдені лише хвостові щити, часто у різних формах володіючи загальними і дуже подібними ознаками. Така гамма якісної фауни, на величезну площу і потужність шарів вапняків з трилобіта, становила лише 3 % надійних для визначення екземплярів. Нижній карбон Донбасу в цілому дещо багатший на трилобіти, але тільки група бешевських вапняків, причому і тут повних екземплярів порівняно мало. Отже, колекція трилобітів містить описи по нижньому, середньому і верхньому карбону Донбасу України; всього 59 форм, з яких 28 нових. Колекція характеризує майже всі стратиграфічні виділені шари вапняків у карбоні Донецького басейну. Безсумнівно, в даній монографії В.М. Вебером вперше описано порівняно великий комплекс трилобітів Донбасу, їх морфологія і стратиграфічні положення. До нього в радянській і світовій літературі по Донбасу були відомі лише поодинокі види, переважно тільки в списках визначень.

У 1937 р. ученим опублікована зведена монографія по кам'яновугільних трилобітах колишнього СРСР. Вона включена як перший випуск тому в серію «Монографии по палеонтологии СССР» (Вебер, 1937). Том присвячений трилобітам кам'яновугільних і пермських відкладів країни та охоплює весь відомий на той час матеріал у кількості 2900 екземплярів. Сюди увійшли описи видів трилобітів і по Донецькому басейну. Монографія містить матеріал по трилобітах, зібраних з безперервних, можна сказати «еталонних» розрізів морських кам'яновугільних відкладів Донецького басейну та інших регіонів колишнього СРСР. Це значно збільшує цінність даної монографії для геологів України та зарубіжних колег.

Другий випуск тому серії «Монографии по палеонтологии СССР» включає відомості про

приміські трилобіти країни. Випуск є продовженням і завершенням роботи по верхньопалеозойських трилобітах. Ця монографія висвітлює в основному матеріали по Далекому Сходу, Середній Азії, Уралу, Кавказу і Криму. Валеріан Миколайович в даній роботі розглядає зміну морфологічних ознак приміських трилобітів і розвиток пологів. Ним встановлено, що напрям розвитку є той самий, що і для форм, які існували в кам'яновугільному періоді. Подано порівняльну характеристику пологів.

Короткі описи основних характерних видів трилобітів складені В.М. Вебером для «Атласа керівних форм ископаемых фаун СССР» (Т. 3. Девон, 1947; Т. 4. Нижній карбон. 1941; Т. 5. Середній і верхній карбон, 1939). Видовими описами подані огляди трилобітів даного геологічного віку, характеристика їх збереження, основні морфологічні особливості та деякі відомості, що допомагають визначенню пологів.

У серії «Монографии по палеонтологии СССР» Т. 19 присвячений трилобітам ордовіцьких і силурійських відкладів, описаних В.М. Вебером. Перший випуск, що включає силурійсько-ордовіцькі трилобіти, вийшов у світ в 1948 р. за редакцією професора В.Ф. Пчелінцева. У даній монографії викладені результати вивчення ордовіцьких трилобітів. Вік описаних ученим ордовіцьких форм у багатьох випадках був не відомий, і геологи-зйомники країни з нетерпінням чекали його встановлення.

Остання з посмертно опублікованих монографія Валеріана Миколайовича «Верхнесилурійские трилобиты СССР» (силуру сучасному розумінні) закінчена автором в останні місяці і дні його життя. В ній узагальнені матеріали головним чином по Уралу і Середній Азії. Вік трилобітів у колекції в основному встановлений по брахіоподах, так як у силурійському періоді кількість трилобітів різко скорочується в порівнянні з ордовіцьким, тобто трилобіти тут втрачають провідне значення в фауністичних комплексах.

По суті В.М. Вебер — поет трилобітів. У колишньому СРСР він вважався кращим фахівцем з трилобітів і одним з кращих у світі. В його руках концентрувалася виключно багата і різноманітна колекція трилобітів, яка не мала собі рівних як у колишньому СРСР, так і за кордоном. Обробку цієї колекції дослідник проводив з властивою йому детальністю

і ретельністю. Важливо, що палеонтологічні роботи В.М. Вебера охоплюють великий діапазон геологічного часу — від ордовіку до пермі включно. Вони стосуються складчастого кам'яновугільного Донбасу і багатьох інших найбільших геологічних регіонів колишнього СРСР. У монографіях ученого не тільки викладено новий фактичний матеріал, але і підбиваються підсумки всіх досліджень з даної проблеми. Вони важливі в методичному відношенні, так як слугують прикладом повноти охоплення матеріалу, його всебічного вивчення, обережності у підході до визначення форм і глибоких висновків як у визначенні геологічного віку, так і в ряді біологічних питань. Величезне значення наукових робіт професора В.М. Вебера по трилобітах підкреслювалося на численних засіданнях Палеонтологічного товариства і при подальшому їх вивченні. Монографії вченого широко цитуються вітчизняними і зарубіжними палеонтологами, що досліджують відповідну групу трилобітів. На честь Валеріана Миколайовича Вебера палеонтологами світу названо ряд пологів і видів у різних групах фауни — трилобітів, брахіопод та ін.

Говорячи про В.М. Вебера як про організатора геологічної науки, перш за все варто згадати про його діяльність на посаді першого виборного директора Геологічного комітету (ВСЕГЕІ). Сучасники відзначають, що Валеріан Миколайович ніколи не приваблювала адміністративна робота. Але якщо вимагали обставини, то він, як людина високого обов'язку, ніколи не відмовлявся. У березні 1917 р. було змінено Положення про «комітети», передбачалися вибори директора. У квітні 1917 р. Валеріан Миколайович балотувався і був обраний директором ВСЕГЕІ. Посаду першого виборного директора він обіймав півтора року, але яким важливим був цей час. Перед Геологічним комітетом, крім геологічних досліджень регіонів, ставилося завдання щодо забезпечення розвитку багатьох галузей народного господарства необхідними мінеральними ресурсами. В.М. Вебер зміг згуртувати колектив і, незважаючи на важкі умови, Геологічний комітет успішно з ними впорався, в чому чимала заслуга і його директора.

Багато сил і енергії віддав Валеріан Миколайович геологічним товариствам, а також створенню і розвитку Геологічного музею ім. ака-

деміка Ф.М. Чернишова в Санкт-Петербурзі. Як член наукової ради Музею він виконував багато роботи в регіональному і монографічному відділах, консультував і допомагав колегам своїми порадами і вказівками. Що ж стосується товариств, то важливо зазначити, що з 1901 р. В.М. Вебер стає членом Мінералогічного, з 1902 р. — Географічного, а з 1916 р. — Палеонтологічного товариства, будучи одним з його засновників.

З 1920 р. професор В.М. Вебер, поряд з науковою діяльністю у ВСЕГЕІ, веде педагогічну роботу в Гірничому інституті на кафедрі загальної геології. Там він читає студентам абсолютно новий курс — «*Полевая геология*» (Вебер, 1923). Вчений максимально піклувався про студентів. Першим у колишньому СРСР він створив спеціальний навчальний посібник «*Полевая геология*». Цей посібник з доповненнями автора було перевидано чотири рази. У книзі «*Полевая геология*» викладено такі питання: підготовка до польової роботи, методика геологічної зйомки та аналізу оголень різних гірських порід, техніка польової роботи і камеральна обробка матеріалів. У ній висвітлені також відомості про значення геологічних карт, їх читання, методика геологічної зйомки, аналіз оголень, техніка польової роботи, підготовка до неї та обробка польового матеріалу. У Додатку містяться різні таблиці і діаграми, які застосовуються при зимовій обробці зібраного матеріалу.

Академік Д.В. Налівкін пізніше писав: «*Являясь крупнейшим специалистом по методике геологической съемки, этой основной стадии изучения земной коры и ее богатств, В.Н. Вебер много времени и сил положил на передачу своих знаний и опыта молодым советским геологам и разведчикам. Его курс «Полевая геология» неоднократно переиздавался, и по нему учились и учатся сотни и тысячи наших студентов. Эту небольшую по объему, но выдающуюся по содержанию книгу молодые и даже не очень молодые геологи возят с собой во все уголки Советского Союза и многих она выручала в трудные моменты производственной работы*» (Наливкин, 1940, с. 106).

Професор В.М. Вебер, безсумнівно, належить до славної плеяди видатних геологів країни. Він був не тільки талановитим і багатогранним дослідником, а й людиною висо-

кої культури і душевних якостей. Його учні, зокрема, написали йому: «*Ваш образ ученого и человека для всех нас пример. Мы гордимся считать себя Вашими учениками, мы гордимся возможностью развивать и углублять Ваши мысли, Ваши идеи. Вместе с Вами мы будем продолжать дело изучения геологии страны*» (Марковский, Чернышева, 1984, с. 51).

Валеріан Миколайович був натурою багато обдарованою. В молоді роки це завзятий спортсмен — яхтсмен, лижник. Великий знавець і шанувальник мистецтва, він і сам вдумливий художник, автор багатьох картин маслом, акварельних замальовок, дружніх шаржів на себе і друзів, багатьох з яких він увічнив. Вчений любив і розумів музику, сам грав на віолончелі. Великий поціновувач театру, зокрема Пушкінського, де мав багато друзів серед акторів. У години дозвілля майстрував різні вироби з дерева, в його домашньому кабінеті завжди стояв невеликий верстат (Марковский, 1940).

Академік О.О. Борисяк коротко і лаконічно написав про Валеріана Миколайовича Вебера так: «*Ученый, художник, музыкант, спортсмен, необычайно скромный и добродушный, деликатный и отзывчивый, он был обаятельный человек*» (Борисяк, 1948, с. 6). Всі, кому доводилося з ним спілкуватися, познали на собі силу його чарівності.

Доброзичливий і чуйний, Валеріан Миколайович не раз надавав підтримку тим, хто її потребував. Сам він не піддавався зневірі, був оптимістом, завжди виглядав бадьорим, вселяючи бадьорість своїм близьким і друзям. Вчений пройшов великий життєвий і творчий шлях, насичений важливими науковими звершеннями. Безсумнівно, він був гідним послідовником засновників Геологічного комітету, продовжувачем його чудових традицій. Професор В.М. Вебер був видатний вчений — геолог-зйомник і знавець трилобітів, талановитий педагог і людина великої душі. У нього було багато друзів — Герасимови, Рябініни, Яковлеви, Каліцьки, Вернадські та ін. У його робочому кабінеті як велика реліквія зберігався портрет, подарований йому академіком АН СРСР Олександром Петровичем Карпінським з написом: «*Глубокоуважаемому Валериану Николаевичу Веберу от А. Карпинского на добрую память*».

Вітаючи Валеріана Миколайовича з нагоди 40-річчя його наукової і педагогічної діяльнос-

ті, академік Володимир Іванович Вернадський писав йому: «Дорогой Валериан Николаевич! Больше 50 лет наша жизнь связана с Вашей. Александра Васильевна, память о которой нам так дорога и которая сыграла такую большую роль в нашей жизни, родственные связи моей жены и научные связи от времени до времени постоянно поддерживали наши дружеские

отношения, которые никогда не прерывались диссонансом. От души мы оба желаем Вам возможно дольше идти по тому же пути с тем же благородством, как Вы и шли. Горячо Вас обнимаю, привет Вашей семье от нас обоих. Сердечно Ваш В. Вернадский, 12.XII 1939, г. Москва» (Марковский, Чернышева, 1984, с. 52).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Борисяк А.А. Валериан Николаевич Вебер (1871—1940). *Тр. ПИН АН СССР*. 1948. Т. 5. Вып. 1. С. 6.
 Вебер В.Н. Шемахинское землетрясение 31 января 1902 г. *Тр. Геол. ком. Н.С.* Санкт-Петербург, 1903. Вып. 9. 43 с.
 Вебер В.Н. Полезные ископаемые Туркестана. *Тр. Геол. ком.* Санкт-Петербург, 1913. 208 с.
 Вебер В.Н. Полевая геология. Москва; Петроград: Изд. Сов. нефт. пром-сть, 1923.
 Вебер В.Н. Трилобиты Туркестана. Москва; Ленинград: Геолиздат, 1932.
 Вебер В.Н. Геологическая съемка. Полевая геология. Ленинград; Москва: Геолиздат, 1933а.
 Вебер В.Н. Трилобиты Донецкого бассейна. *Тр. Всесоюз. геол.-развед. об-ния.* Ленинград; Москва; Новосибирск: Главгеолиздат, 1933б.
 Вебер В.Н. Трилобиты каменноугольных и пермских отложений СССР. Вып. 1. Монографии по палеонтологии СССР. Т. 71. Ленинград; Москва: Гл. ред. геол.-развед. и геодез. литер., 1937.
 Марковский А.П. Валериан Николаевич Вебер (1871—1940). *Зап. ВМО*. 1940. Ч. 69, № 1. С. 1—8.
 Марковский А.П., Чернышева Н.Е. Валериан Николаевич Вебер (1871—1940). *Выдающиеся ученые Геологического комитета — ВСЕГЕИ.* Ленинград: Наука, 1984. С. 32—53.
 Наливкин Д.В. Профессор Валериан Николаевич Вебер: К 40-летию научной деятельности. *Природа*. 1940. № 4. С. 105—106.

Надійшла до редакції 25.01.2021
 Надійшла у ревізованій формі 23.02.2022
 Прийнята 24.02.2022

REFERENCES

- Borisyak A.A. 1948. Valerian Nikolaevich Weber (1871-1940). *Proceedings of PIN of the USSR Academy of Sciences*, 5, 1: 6 (in Russian).
 Weber V.N. 1903. Shemakha earthquake of January 31, 1902. *Proceedings of Geol. Com. New ser.* St.-Petersburg, 9: 43 (in Russian).
 Weber V.N. 1913. Mineral resources of Turkestan. *Proceedings of Geol. Com.* St.-Petersburg (in Russian).
 Weber V.N. Field geology. Moscow; Petrograd: Ed. Sov. Oil. Industry, 1923 (in Russian).
 Weber V.N. 1932. Trilobites of Turkestan. Moscow; Leningrad: Geolizdat (in Russian).
 Weber V.N. 1933a. Geological survey. Field geology. Leningrad; Moscow: Geolizdat (in Russian).
 Weber V.N. 1933b. Trilobites of the Donetsk Basin. *Proceeding All-Union Geological-Prospecting Incorporation.* Leningrad; Moscow; Novosibirsk: Glavgeolizdat (in Russian).
 Weber V.N. 1937. Trilobites of Carboniferous and Permian deposits of the USSR. Issue 1. *Monographs on paleontology of the USSR. Vol. 71.* Leningrad; Moscow (in Russian).
 Markovsky A.P. 1940. Valerian Nikolaevich Weber (1871-1940). *Zapiski VMO*, 69, 1: 1-8 (in Russian).
 Markovsky A.P., Chernysheva N.E. 1984. Valerian Nikolaevich Weber (1871-1940). *Outstanding scientists of the Geological Committee — VSEGEI.* Leningrad: Nauka, p. 32-53 (in Russian).
 Nalivkin D.V. 1940. Professor Valerian Nikolaevich Weber: To the 40th Anniversary of scientific activity. *Priroda (Nature)*, 4: 105-106 (in Russian).

Received 25.01.2021
 Received in revised form 23.02.2022
 Accepted 24.02.2022

N.N. Shatalov

State Institution “Scientific Centre for Aerospace Research
of the Earth of IGS of NAS of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
E-mail: Shatalov@casre.kiev.ua

PROFESOR VALERIAN MYKOLAYOVYCH WEBER —
OUTSTANDING GEOLOGIST-SURVEYER AND EXPERT IN TRILOBITES
(to the 150th Anniversary of his birth)

Valerian Mykolayovych Weber (1871—1940) entered the history of geological science of the former USSR and the world as an outstanding geologist-surveyor, a prominent paleontologist, a specialist in trilobite fauna and Paleozoic stratigraphy, a teacher and organizer of science, an active member of scientific geological societies. He was the discoverer of a number of deposits of iron and copper-arsenic-lead ores, coal, and oil. The scientist studied the classical sections and fauna of the Paleozoic of Western Europe, carried out geological surveys in sultry Turkestan. As a geologist, Valerian Mykolayovych traveled and studied regions of Central Asia, Urals, Crimea, Caucasus, Pamirs, Novaya Zemlya, Svalbard, the Timan Ridge and the Far East. Of particular importance for him were the unique Paleozoic sections of the Donetsk folded structure. The scientist is the author of the monographs “Field Geology”, “Mineral Resources of Turkestan” and the geology of the Cheleken Peninsula, he is also known as a seismologist — he studied the Andijan, Akhalkalaki and Shemakha earthquakes. However, paleontological studies of trilobites brought world fame to the scientist. In total, for Permian, Devonian, Ordovician, and Silurian trilobites, V.M. Weber wrote six original monographs and more than ten articles. The first large monograph by V.M. Weber was the book “Trilobites of Turkestan”, then “Trilobites of Donbass” and a series of consolidated monographs on the Carboniferous trilobites of the USSR. The monograph by V.M. Weber “Trilobites of Donbass” contains material on trilobites collected by scientists from continuous, “reference” sections of marine carboniferous deposits of the Donets Basin. Paleontological works by V.M. Weber cover a wide range of geological time — from the Ordovician to the Permian inclusive. They are important for the stratigraphy of the sedimentary strata of the Carboniferous Donbas of Central Asia, Urals, Caucasus, Crimea and other geological regions of the USSR.

Keywords: *Valerian Mykolayovych Veber; Donets Basin; Turkestan; Central Asia; geologist-surveyor; trilobites.*